

VIDA

KRITERION
KÖNYVTÁR
KÖNYVEK

Áros Károly

Sportjátékok
könyve

ÁROS KÁROLY

SPORTJÁTÉKOK KÖNYVE

B.

Bida snus by



KRITERION KÖNYVKIADÓ
BUKAREST 1980

A SOROZATOT SZERKESZTI
KERESZTES ZOLTAN
MAROSI PÁL
NAGY MIKLÓS
TENKEI TIBOR
VERESS ZOLTAN

LEKTORÁLTA
CSIKI SÁNDOR
MAGYARI LAJOS

- 11 Labdarúgás
51 Kezi labda
77 Kosár
119 Röpplabda
150 Pólo
174 Gyereplabda
186 Féghorog
253 Ping-pong
320 Rögbi
328 Teko
350 Tenisz
372 Tollaslabda
383 ~~Améri~~ Amerikai futball
384 Bandy
386 Baseball
387 Bowling
388 Golf
390 Férkereselya
hatri
jéglovászat
391
kerékpárpólo
Kriket
392 Krokett
393 Hackesse
394 Lovaspólo

A RAJZOKAT KISGYÖRGY TAMAS KESZITETTE

RÖGBI

A rögbi és a labdarúgás hőskora egybefonódik, hiszen az ókor és középkor labdajátéka lényegében egy célt követett: kézzel, lábbal az ellenfél záróvonalán túljuttatni a labdát. A görög *episzkürosz*, a római *harpastum*, a francia *la soule* alkotja — időrendi sorrendben — a sportág családfáját. E labdajáték, miután angol „honpolgári jogot nyert“ és előlépett az iskolai tantárgyak sorába, elindult a külön fejlődés útján. Azokban az iskolákban — Rugby, Malborough —, ahol tágasabb tér és jó gyepszőnyeg állott a játékosok rendelkezésére, ott a labda kézzel való megjátszását részesítették előnyben, ahol keskeny játéktér fogadta a labdázókat — Chatehouse, Eton —, ott a lábjáték került előtérbe. E két irányzat eredményezte a labdajáték szétválását a *football-associationra* és a *rugby-footballra*.

A mai rögbi fejlődésének irányát állítólag egy ír diák, William Webb Ellis szabta meg. Történt ez 1823. november 1-én az angliai Rugby városában, amikor Ellis játék közben mit sem törődve az érvényben lévő szabályokkal, kézbe vette a labdát, és futásnak eredt... A legendás Ellis emlékét egy tábla őrzi a városka egykori iskolaigazgatója kertjének kerítésén és Matthew Bloxam 1880-ban a *Rugby Meteorban* közölt cikke. De mindez kevés volt. A sporttörténészek megfeledeztek az ír fiúról, s helyette Thomas Hughes nevét emlegetik nagy előszeretettel, aki az 1841—42-es bajnoki évben mint a Rugby-i csapat kapitánya, sikrasszállt a labda kézbe vételéért. Thomas javaslata meghallgatásra talált, de kikötötték, hogy a labda csak akkor vehető kézbe, ha röptében fogja el, vagy a földről való első felpattanása után kaparintja meg a játékos saját térfelén. Ugyanez a Thomas évekkel később a *Tom Brown's School Days* című munkájában leírja a játék célját: az ellenfél célvonalán túljuttatni a labdát, utána a jutalomrúgást sikeresen végrehajtani, mert csak így pontozzák a sikeres próbálkozást, azaz

a labda célterületre való letételét. Említést tesz arról is, hogy rúgás esetén a labdát a két kapufa közötti vízszintes lécz fölé kell túljuttatni. A kapufák hossza 18 láb, a két kapufa közötti távolság 14 láb. A labda ovális alakú.

No persze Thomas Hughes minden fáradozása kevésnek bizonyult volna a sportág népszerűvé válásában, ha nem állnak mellette olyan sportbarátok, mint Thomas Arnold, az iskola igazgatója, aki a nevelőmunkában jelentős szerepet tulajdonított a sportnak, vagy William Gilbert cipész, aki ellátta bőr labdával az iskolát, és szabadalmazta a felfújható labdákat...

1846. szeptember 7-én Rugby városában napvilágot lát az első szabálykönyv (a 37 paragrafust tartalmazó füzetecske ma is az iskola könyvtárának féltve őrzött kincse). De a Rugby-beliekhez hasonlóan az ország többi iskolájában is sorra elkészültek a házi szabályok. Szükségessé vált tehát a sok szabály egységesítése. Az első kísérletre 1863-ban került sor Cambridgeben, ahol megjelentek Rugby, Eton, Harrow, Shrewsbury, Malborough, Westminster iskoláinak képviselői; a felmerült nézeteltérések miatt azonban ez a találkozó nem járt sikerrel.

Néhány hónappal később a nem iskolás klubok képviselői próbálkoztak meg azzal, ami nem sikerült az előbbieknél. Ők sem jutottak dülőre, de azt elérték, hogy a következő találkozóra (1863. október 26-án) megjelentek az iskolák képviselői is, s ekkor megalapították a Football Associationt, és megszerkesztették az egységes szabályzatot.

Egy hónappal később a cambridge-iek újra összehívták a képviselőket, és előterjesztettek egy szabályjavaslatot, mely éles vitát váltott ki; a nézeteltérés a két játék szétválását eredményezte. A *soccer* (futball) és a rögbi ettől a naptól külön utakon haladt.

A rögbi hívei 1871. január 26-án a londoni Pall Mall vendéglőben tanácskoztak, és tizenhat klub képviselőinek részvételével megalapították a Rugby Football Uniont. Az alapító klubok: Richmond, Blackheath, Harleguins, Civil Dervice, King's College, Guy's Hospi-

Rugby → american

tal, S. Paul's College, Wellington Numads, Flamingves, The Gipsies, Lausanne, Law, Mohicans, Addison, Wimbledon Hornets, West Kent. Hiányzott a sportág nevét adó Rugby. A felső fórum megalapítása mellett szabáymódosításokat is kellett eszközölniük, hogy egyre jobban elkülönüljön a rögbi a futballtól. Eleinte 20 játékos alkotott egy csapatot, s ebből 13 csatár szerepet töltött be. A 13 csatár állójátéokra készítette a csapatot, kevés mozgási lehetőséget biztosított az együttes többi tagjainak. Ezen változtatni kellett. 1875-ben 15 játékosra csökkentették a létszámot, s a két évvel későbbi Anglia—Írország mérkőzésen már 15 tagból álló csapatok játszottak. Lassan, de biztosan alakult, korszerűsödött a játékszabály. 1881-ben a skótok a három szélső egyikét elővitték a háromnegyed vonalba. Háromra nőtt a háromnegyed vonal játékosainak száma. A walesiek tovább erősítették e vonalat, s négyre növelték itt a játékosok számát (1889-ben).

Menet közben változott a pontozás is. 1877-ben még a célterületre való 3 labdabevitel számított egy célnak és 3 cél egy sikeres akciónak. 1886-ban a sikeres akció értékét 3 pontra emelték, akárcsak a szabadrúgását és a droprúgását, a cél értéke továbbra is egy pont maradt. 1905-ben így módosították a pontozást: a célt 3, a jutalomrúgást 2 ponttal értékelték, 3 pontot adtak értékesített szabadrúgásért, 4-et a droprúgásért. 1948-ban aztán a droprúgás értékét 3 pontra csökkentették.

1934. január 2-án a francia, német, spanyol, holland, olasz, portugál, svéd, csehszlovák és román szövetségek képviselői megalakítják a Nemzetközi Amatőr Rögbi Szövetséget (Fédération Internationale de Rugby Amateur), de a sportág már jóval ez előtt bemutatkozott az olimpiai játékokon.

* *Rugby M.C. - on*

Nem ismerek még egy sportágot, mely egy évtized alatt olimpiai éremmel gazdagította volna a román sport éremgyűjteményét. Erre egyedül a rögbi volt képes. Számoljunk csak. 1913-at írtak a naptárak, ami-

kor a *Revista Automobilă* hasábjain megjelent egy írás, mely sajnálkozva nyugtázza, hogy „a futball-rugby játékot még nem honosították meg az országban“, bár — ezt már más forrásból tudjuk — a külföldön tanuló s a nyári vakációkra hazatérő diákok már a század elején gyakran ovális alakú labdát kergettek a főváros grundjain.

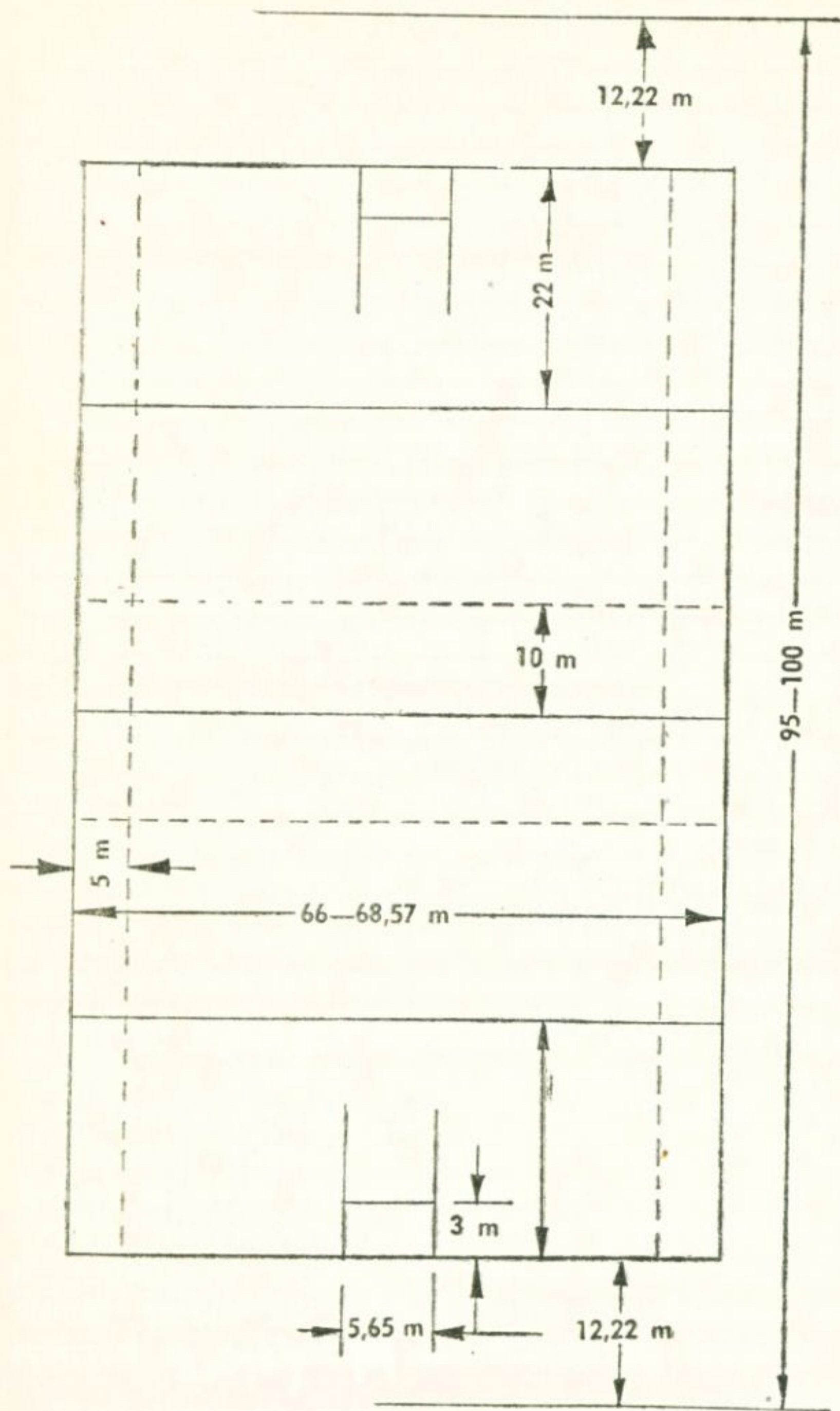
A fent említett lap tájékoztat arról is, hogy 1913 őszén a Sporting Club Român színeiben megalakul az első rögbicsapat, s nem sokkal később a második, a Tennis Club Român égisze alatt. Az első nemzetközi mérkőzést 1919-ben játssza válogatottunk a franciák ellen, öt évvel később pedig a román rögbicsapat megszerzi a román sport első olimpiai érmét — az 1924-es párizsi olimpián harmadik helyen végez. 1913—1924, tizenegy év telt el az első román rögbicsapat megalakulásától, s máris olimpiai bronzérem fémjelzi a sportág gyors fejlődését.

A gyors fejlődést tartós pangás követi, amelynek a felszabadulás vet véget. A román rögbisport mai erősségét nem mérhetjük olimpiai érmekkel, de az a tény, hogy a világ legjobb csapatainak megszorítására, legyőzésére képes, bizonyítja: a világélvonal felé közelednek a hazai legjobbak.

Pálya, kapu, labda

A játéktér (14. ábra) futballpálya nagyságú. A 100 m hosszú és 68,57 m széles pályához tartozik a *célvonal* mögötti úgynevezett *célterület*. Az oldalvonalakkal párhuzamosan és azoktól 5 méter távolságra húzódik a szaggatott 5-ös vonal. A játékteret két egyenlő részre osztja a célvonalakkal párhuzamos *középvonal*, melynek két oldalán 10—10 méter távolságra rajzolódnak a *tíz méteres vonalak*. A célvonalaktól 22 méter távolságra és azokkal párhuzamosan húzódnak a *kezdési segédvonalak*.

A célvonalon áll a H betűre emlékeztető kapu, melynek szélessége 5,67 méter, a keresztléc magassága 3 méter. A kapu felső szárának magassága nincs meg-



14. Rögipálya

határozva, de legalább 1 méternek kell lennie. Egy igazi kapu 10—15 méter, hiszen rögbis szólás szerint „minél magasabb a kapu, annál jobb a csapat“.

A labda ovális alakú, súlya 375—425 gramm, átmérője 279—292 mm, kerülete 650—790 mm.

15 játékos alkot egy csapatot (s természetesen a tartalékok) — egy hátvéd (15-ös számú), négy háromnegyed vonalú (11, 12, 13, 14), egy tolongás-fedezet (9), egy háromnegyed nyitó (10), három harmadik sorbeli (6, 7, 8), két második sorbeli (4, 5), két pillér (1, 3) és egy sarkazó (2).

A játékidő 2×40 perc, a félidők között ötperces szünettel, amelyet a játékosok a pályán kötelesek eltölteni.

A játék

A küzdelem pontokért folyik, ezeket többféleképpen lehet elérni. A leglátványosabb a *cél*, amikor a játékos a labdát kézzel leteszi (nem dobja vagy ejti) az ellenfél célvonalára mögé, a célterületre. A cél után a csapat még egy jutalomrúgást kap, melyet a célvonalra merőlegesen, a kaputól meghatározott távolságról végezhetnek el, de csak abban a vonalban, ahol tették a labdát. A cél értéke 4 pont, a jutalomrúgásé 2.

Pont érhető el még szabadrúgásból és droprúgásból; értékük 3—3 pont. A rúgásnál minden esetben a kapu felső szarvai (illetve képzeletbeli meghosszabbításuk) között kell áthaladnia a labdának.

Kezdekor (mérkőzés elején, a második félidő elején és gól után) a kezdő csapat a középvonalon, az ellenfél a kezdési segédvonalon sorakozik fel. A kezdő csapat mindig az ellenfélnek kezd, vagyis úgy kell elrúgni a labdát, hogy elérje az ellenfél kezdési vonalát. Az a csapat, amelyik megszerezte a labdát, támad. A támadó csapat játékosai viheti kézben előre a labdát, vagy rúghatja, de csapatának minden tagja a labda mögött kell hogy elhelyezkedjék, különben *leshelyzetbe* kerül. Ha a labdát vivő játékost megtámadják, leadhatja a labdát, de mindig csak visszafelé. Előre

csak rúghatja, s ilyenkor a társainak mindig mögüle kell rajtolnia a labdáért, mert ellenkező esetben les-helyzet adódik.

A labdát kézben tartó játékost (de csak őt) az ellenfél lefoghatja, lökheti, földre ránthatja, de nem ütheti, nem rúghatja, nem gáncsolhatja (a tilalmak áthágásáért kiállítás jár). Ha a játékost lefogják, földre rántják, és nem adhatja tovább a labdát, a játékvezető befejezettnek nyilvánítja az akciót. A kisebb szabálysértések esetén a játékvezető *tolongást* ítél. A két csapat előcsatárai három sorban, egymással szemben helyezkednek el, lehajolva igyekeznek vállal eltolni egymást, közben a játékvezető a közöttük keletkezett folyosóba dobhatja a labdát, amelyet onnan csak hátrafelé és lábbal lehet kihozni. Ez a *sarkazó* (2-es számú játékos) feladata, aki a két pillér (1, 3) nyakába kapaszkodva sarkazza ki a labdát. Ezt az *első* sort tolja a *második* (4, 5) és a *harmadik* (6, 7, 8). A tolongásból kikerülő labdát a *tolongás-fedezet* (9) veszi fel és hozza játékba a *háromnegyed nyitót* (10), aki a *háromnegyedet* (11, 12, 13, 14) indítja. Biztosítónak csak a hátvéd marad hátul, különben mindenki támad, mindenki védekezik.

OLIMPIAI BAJNOKSÁGOK

Ezidáig kétszer szerepelt a rögbi az olimpiai játékok műsorán, de egyszer sem nyert európai csapat aranyérmet. Ami mégis elégtételül szolgál: e sportágban szerezték a román sportolók az első olimpiai érmet.

1908. London

1. AUSZTRÁLÁZSIA

Carmichael Peter, Rusell Charles, Carroll Daniel, Hickey John, Bede-Smith Frank, McKivatt Christopher, McCabe Arthur, Griffen Thomas, Barnett Jumbo, McCue Patrick, Middleton Sidney, Richards Thomas, McArthur Mannie, McMurtrie Charles, Craig Robert

2. NAGY-BRITANNIA

Jackett Edward, Solomon Barney, Solomon Bert, Dean F., Josa J., Wedge Thomas, Davey John, Jackett R., Jones E., Wilson A., Tregurtha N., Laurey A., Marshall J., Willcocks J., Trevaskis J.

Ausztrálázsia—Nagy-Britannia 32—3

1924. Párizs

1. EGYESÜLT ÁLLAMOK

Clark Philiph, Cleveland Norman, De Groot Dudley, Devereux Robert, Dixon George, Doe Charles, Farrish Linn, Graff Edward, Hyland Richard, Manelli Caesar, O'Neill John, Patrick John, Rogers William, Scholz Rudolf, Slater Colby, Slater Norman, Turkington Edward, Williams Alan

2. FRANCIAORSZÁG

Araou René, Bayard Jean, Beguet Louis, Béhoteguy André, Bioussa Alexandre, Bonnes Étienne, Bousquet Adolphe, Cassayet Aimé, Dupont Clément, Dupouy A., Etcheberry Jean, Galau Henri, Gerintés Gilbert, Got Raoul, Jauréguy Adolphe, Lasserre René, Lebrere-Lubin Marcel, Piquiral Étienne, Vaysse Jean

3. ROMÁNIA

Armășel Dumitru, Benția Gheorghe, Florian Teodor, Gîrleșteanu Ion, Marian Teodor, Mărăscu Nicolae, Mihăilescu Sorin, Nedelcovici Paul, Nemes Josif, Sfetescu Eugen, Sfetescu Mircea, Sterian Soare, Tănăsescu Atanasie, Vardala Mihail, Vidrașcu Paul, Volvoreanu Dumitru

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Angelescu Th.—Popescu A.—Mladin O.—Drăgan I.: Polo pe apă. București, 1970.
- Antal Zoltán: Világ- és Európa-bajnokságok 1893—1973. Budapest, 1974.
- Antal Zoltán—Hoffer József: Alberttől Zsákig. Második kiadás. Budapest, 1969.
- Ardai Aladár—Peterdi Pál: Ez történt Tokióban. Budapest, 1964.
- Arday Andor—Varga Jenő: Kiskapuba nagy gólt. Budapest, 1966.
- A sport enciklopédiája. A testnevelés és testgyakorlás kézikönyve. I—II. kötet. Budapest, 1928.
- Barcs Sándor: A modern olimpiák regénye. Második kiadás. Budapest, 1968.
- Bănciulescu Victor: Jocurile olimpice de-a lungul veacurilor. București, 1964.
- Bănciulescu Victor: Olimpiadele albe. București, 1973.
- Bănciulescu Victor—Goga Ilie: Jocurile olimpice de la München 1972. București, 1973.
- Chirilă Ioan: World Cup '66. București, 1966.
- Chirilă Ioan: Argentina. București, 1978.
- Chirilă Ioan: Finala se joacă astăzi. București, 1966.
- Derzsi Ede—Mátray Erzsébet: A labda kerek. Bukarest, 1975.
- Déván István: Sport. Kérdezz! — Felelek! I. kötet. Budapest, 1940.
- Fekete Pál: Csikar. Budapest, 1965.
- Flamaropol Mihai: 50 de ani de hochei în România. București, 1976.
- Dr. Földessy János: Olimpiai kis lexikon. Budapest, 1960.
- Goga Ilie—Valeriu Emanuel: Olimpiada mexicană. București, 1969.
- Grosics Gyula: Így láttam a kapuból. Harmadik kiadás. Budapest, 1964.
- Fodor Endre—Kaplony Miklós—Rázsó Pál: Tollaslabdázás. Budapest, 1973.

von Haumann Ernst: Daten, Fakten, Rekorde. Olympiafahrplan 1896—1972. München, 1972.

Havas László: A magyar sport aranykönyve. Második kiadás. Budapest, 1969.

Hegedüs Sándor—Lőrinczi Ferenc: A sport világa. Bukarest, 1976.

Hans-Jürgen Winkler: Jetzt weis ich alles über den Sport. München, 1968.

Hidegkuti Nándor: Óbudától Firenzéig. Harmadik, bővített kiadás. Budapest, 1965.

Hoffer József—Albert Florián: Rúgd a labdát. Budapest, 1970.

Hoppe László—Hoppe Pál: A labdarúgó-világbajnokságok csillagai. Második, bővített kiadás. Budapest, 1970.

Jakabházy László: Jégkorong ABC. Budapest, 1965.

Juhos József—Naményi József: Asztaliteniszezés. Budapest, 1969.

Kahlich Endre—Gy. Papp László—Subert Zoltán: Olimpiai Játékok 1896—1976. Harmadik átdolgozott és bővített kiadás. Budapest, 1977.

Keresztényi József: Az olimpiák története. Olümpiától—Mexikóig. Budapest, 1968.

Kirițescu Constantin: Palestrica. O istorie universală a culturii fizice. București, 1964.

Kiss László—Zsolt Róbert: A háló felett. Budapest, 1967.

Kocsis Mihály—Dr. Nagy Tamás: Olimpiai nemzetek. Budapest, 1976.

Kun László: A sport története. I—II. kötet. Budapest, 1966—1969.

Kun László: Egyetemes testnevelés és sporttörténet. Budapest, 1978.

Kutas István—Lakatos György—Peterdi Pál: Ez történt Mexikóban. Budapest, 1968.

Lakatos György: Asztalitenisz ABC. Budapest, 1966.

Langhoff—Mundt: Teremkézilabda. Budapest, 1959.

Mateescu Nicolae—Popescu Mircea: Voleiul românesc. București, 1977.

Mattanovich Béla—Révész Rezső: Teke ABC. Budapest, 1968.

Dr. Mező Ferenc: Az olympiai játékok története: Budapest, 1978.

- Moises Frederich: Turneele olimpice de fotbal. București, 1969.
- Páder János: Tanulj kosarazni. Budapest, 1967.
- Peterdi Pál—Vitray Tamás: Az igazi jégkorong. Budapest, 1968.
- Peterdi Pál—Sass Tibor: Ismerkedj meg a sporttal. Budapest, 1966.
- Pető Béla: Tenisz ABC. Budapest, 1967.
- Pluhár István—Szepesi György: Szerelmünk a mikrofon. Második kiadás. Budapest, 1968.
- Rajki Béla: Vízilabda-játék. Budapest, 1958.
- Rejtő László—Lukács László—Szepesi György: Felejthetetlen 90 percek. Budapest, 1964.
- Sebes Gusztáv: A magyar labdarúgás. Budapest, 1955.
- Skrzypek Eugeniusz: 500 kérdés-felelet a sport világából. Budapest, 1968.
- Suburu J. Nilo: A labdarúgás a világ szenvedélye. Budapest, 1972.
- Szabó János: Kosárlabda ABC. Budapest, 1972.
- Szepesi György: Gól! Góóóól! 2000 Gól! Harmadik, bővített kiadás. Budapest, 1965.
- Teofilovici A.—Cîrligelu V.: Rugby la copii și juniori. București, 1969.
- Trofin E.—Grigorovici S.: Handbal. Antrenament, exerciții, jocuri. Második kiadás. București, 1968.
- Urziceanu Radu—Vornicu Tudor: Jocurile olimpice de la Roma. București, 1961.
- Vándor Kálmán: Labdarúgó világbajnokságok. Budapest, 1978.

Évkönyvek

- A labdarúgás zsebkönyve 1962—63. Budapest, 1963.
- Almanahul Sportul 1970—1979. București, 1971—1979.
- A magyar sport évkönyve 1967—1972 (Olimpiai kiadás), 1974, 1976 (Olimpiai kiadás), 1977. Budapest 1967—1973, 1975, 1976—1978.
- Labdarúgóvilág 1970. Budapest, 1970.
- Labdarúgóvilág '71. Budapest, 1971.
- Népsport évkönyv 1973—1974, 1975, 1976, 1979. Budapest, 1974, 1975, 1976, 1979.

Verseny- és játékszabályok

Asztalitenisz. Hetedik kiadás. Budapest, 1973.

Kézilabdázás. Budapest, 1978.

Kosárlabdázás. Budapest, 1973.

Labdarúgás. Második kiadás. Budapest, 1967.

Regulamentul jocului de volei. București, 1972.

Regulamentul jocului de hochei pe iară. București, 1957.

Röplabdázás. Harmadik kiadás. Budapest, 1964.

Tekézés. Budapest, 1952.

Teniszezés. Harmadik kiadás. Budapest, 1978.

Vízilabdázás. Budapest, 1978.

Hírlapok, folyóiratok

Asztalitenisz. 1973—1979.

Képes Sport. 1964—1979.

Népsport. 1952—1979.

Sportul (Sportul popular). 1955—1979.

Sport. 1959—1979.

Szovjet sport magazin. 1979.

Tenisz. 1973—1979.

Úszósport. 1973—1979.

Sportolj velünk. 1973—1979.

TARTALOM

Bevezető	5
I. Az olimpiák sportjátékai	11
Labdarúgás	11
Kézilabda	51
Kosárlabda	77
Röplabda	119
Vízilabda	150
Gyeplabda	174
Jégkorong	186
II. Népszerű sportjátékok	253
Asztalitenisz	253
Rögbi	320
Teke	328
Tenisz	350
Tollaslabda	372
III. Kevésbé ismert sportjátékok	383
Amerikai futball	383
Bandy	384
Baseball	386
Bowling	387
Golf	388
Görkorcsolyahoki	390
Jéglövészet	390
Kerékpároló	391
Kriket	391
Krocket	392
Lacrosse	393
Lovaspóló	394
Felhasznált irodalom	396

A könyv szerkesztője: Kacsó Judit. Műszaki szerkesztő: Bálint Lajos. A megjelenés éve: 1980. Alak: 50×80/16. A nyomás kezdete: 1980. IV. 10. Papír: 80 g-os famentes. Kiadói ívek száma: 20,77. Nyomdai ívek száma: 25. Tizedes osztályozás nagy könyvtárak számára: 894 511—3, kis könyvtárak számára: 894 511.

Tiparul executat sub comanda nr. 75/1980, la Întreprinderea Poligrafică Cluj, Municipiul Cluj-Napoca, str. Brassai nr. 5—7. Republica Socialistă România.



ÁROS KAROLY
CARTEA JOCURILOR SPORTIVE
EDITURA KRITERION ● BUCUREȘTI 1980
LEI 12.50